

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Запорожця Михайла Петровича стосовно рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини дев'ятої статті 61, частини третьої статті 105 Закону України „Про вибори народних депутатів України“, пункту 3 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону України „Про внесення змін до Закону України „Про вибори народних депутатів України“ щодо виключення кандидатів у народні депутати України з виборчого списку партії у багатомандатному окрузі“ (справа про виключення кандидатів у народні депутати України з виборчого списку політичної партії)

Конституційний Суд України в Рішенні від 21 грудня 2017 року № 3-р/2017 (далі – Рішення) визнав такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), частину дев'яту статті 61, частину третю статті 105 Закону України „Про вибори народних депутатів України“ від 17 листопада 2011 року № 4061–VI зі змінами (далі – Закон № 4061), пункт 3 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону України „Про внесення змін до Закону України „Про вибори народних депутатів України“ щодо виключення кандидатів у народні депутати України з виборчого списку партії у багатомандатному окрузі“ від 16 лютого 2016 року № 1006–VIII.

Погоджуюсь із висновком Конституційного Суду України, викладеним у резолютивній частині Рішення, а також підпункті 2.7 пункту 2 мотивувальної частини Рішення, проте на підставі положень статті 93 Закону України „Про Конституційний Суд України“ вважаю за необхідне звернути увагу на наступне.

У Рішенні детально проаналізовано положення частини другої статті 5, частини першої статті 38, статті 71, частини першої статті 76 Конституції України, які визначають засади народовладдя, виборчі права громадян.

В цьому аспекті не викликає сумнівів викладена у Рішенні, позиція, за якою Верховна Рада України, здійснюючи відповідне правове регулювання, не може спотворювати чи скасовувати конституційно-визначений зміст

виборчого права громадян України і має забезпечити умови для його реалізації; держава зобов'язана забезпечити вільне волевиявлення громадян України та повагу до результатів такого волевиявлення шляхом належної регламентації й організації виборчого процесу на демократичних засадах та з дотриманням демократичних процедур, а також шляхом впровадження ефективного контролю за здійсненням таких процедур, що має унеможливити будь-які зловживання та маніпулювання, у тому числі з виборчими списками кандидатів у народні депутати України від політичних партій (далі – партії).

Водночас поза увагою Конституційного Суду України залишились положення статей статті 15, 36 Конституції України, за якими громадяни України мають право на свободу об'єднання у партії для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей; партії в Україні сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян; обмеження щодо членства у партіях встановлюються виключно Конституцією і законами України.

Гарантуючи реалізацію конституційного принципу політичної багатоманітності, задоволення політичних інтересів громадян України, Конституція України визначила право громадян України на свободу об'єднання в партії для формування і вираження їх політичної волі.

Політична воля спрямовується, зокрема, на здобуття у демократичний спосіб політичної влади в державі шляхом участі у виборах у порядку, визначеному законом на основі Конституції України, та у спосіб, що відповідає їй.

З цією метою політична партія (далі – партія) як суб'єкт виборчого процесу відповідно до чинного законодавства України, а саме статті 12 Закону № 4061, прагне заручитися підтримкою максимальної кількості

виборців, що досягається, зокрема, створенням позитивного іміджу партії, розробленням її політичної програми, в якій викладаються актуальні для суспільства цілі та методи їх досягнення, гарантії прав громадян тощо.

У той же час партія як інструмент реалізації політичної волі громадян України в процесі реалізації їх конституційних прав прагне мінімізувати негативні аспекти діяльності членів партії, у тому числі, шляхом позбавлення членства осіб, які визнані винними у скоєнні злочину, позбавлені громадянства України, не поділяють програмних цілей партії, не дотримуються її статуту, скоїли проступок, що не відповідає моральним принципам, які існують у суспільстві тощо.

У законодавстві України встановлено, зокрема, дострокове припинення повноважень народного депутата України за рішенням вищого керівного органу відповідної партії з підстав невходження народного депутата України, обраного від партії (виборчого блоку партій), до складу депутатської фракції цієї партії (виборчого блоку партій) або виходу народного депутата України із складу такої фракції (пункт 6 частини другої, частина шоста статті 81 Конституції України); скасування Центральною виборчою комісією реєстрації кандидата в народні депутати України за зверненням партії з підстав, визначених пунктом 2 частини п'ятої статті 61 Закону № 4061; обмеження, зупинення та припинення членства в партії з підстав, визначених статтею 6 Закону України „Про політичні партії в Україні“; виключення кандидатів у народні депутати України з виборчого списку кандидатів у народні депутати України (далі – виборчий список) від партії у багатомандатному окрузі за рішенням партії на її розсуд (частина дев'ята статті 61, частина третя статті 105 Закону № 4061).

Конституція України визначає, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (частина друга статті 3).

Вважаю, що Конституційний Суд України, з метою повного і всебічного вирішення справи, мав виходити із обов'язку забезпечення з боку держави конституційно визначених виборчих прав громадян, а також права громадян на свободу об'єднання у партії для формування і вираження їх політичної волі.

В Україні визнається і діє принцип верховенства права (частина перша статті 8 Основного Закону України).

Згідно із принципом правової визначеності як одним із елементів принципу верховенства права обмеження основних прав людини та громадянина і втілення цих обмежень на практиці допустимі, зокрема, за умови забезпечення передбачуваності застосування правових норм, якими встановлюються такі обмеження, та правомірних очікувань.

На цьому наголошував Конституційний Суд України, зокрема, у Рішенні від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010 у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу восьмого пункту 5 частини першої статті 11 Закону України „Про міліцію“.

У Висновку Європейської Комісії „За демократію через право“ (Венеціанська Комісія) від 13 червня 2016 року № 846 зазначено, що Закон № 4061 посилює навіть більше партійний контроль стосовно мандата народного депутата України шляхом надання дозволу виключати кандидата у народні депутати України чи змінювати його/її чергу в партійному виборчому списку після виборів народних депутатів України, що відбулися, та вказано, що Закон № 4061 іде далі статті 81 Конституції України: політичні партії можуть приймати рішення про виключення кандидата у народні депутати України з виборчого списку не лише коли він залишив партію, але й на їх розсуд.

Виключення партією кандидатів у народні депутати України з виборчого списку від партії після встановлення результатів виборів народних

депутатів України за будь-якої підстави, визнаної партією достатньою, призводить до зміни черговості розташування кандидатів у народні депутати України у виборчому списку від партії.

Існування можливості виключення кандидатів у народні депутати України з виборчого списку від партії після встановлення результатів виборів народних депутатів України за відсутності його належної регламентації та законодавчо визначеного виключного переліку підстав для такого виключення, тобто лише на розсуд партії, не забезпечує передбачуваності застосування правових норм, тобто спричиняє правову невизначеність, оскільки ставить результати вільного волевиявлення громадян України в залежність від довільного рішення відповідного вищого керівного органу партії – з'їзду, зборів або конференції.

Повноваження партії коректувати результати виборів на власний розсуд є неприпустимим і з огляду на те, що воно порушує принцип правомірних очікувань і виборців, і кандидатів у народні депутати України.

Наведене дає підстави для висновку, що передбачена частиною дев'ятою статті 61, частиною третьою статті 105 Закону № 4061 можливість виключення партією кандидатів у народні депутати України з виборчого списку від партії після встановлення результатів виборів народних депутатів України за рішенням її з'їзду (зборів, конференції) саме за відсутності належної регламентації цієї процедури та визначення на законодавчому рівні виключного переліку підстав для такого виключення, тобто на розсуд партії (її вищого керівного органу), суперечить принципам правової визначеності та правомірних очікувань як складовим принципам верховенства права, встановленого частиною першою статті 8 Конституції України.

Суддя
Конституційного Суду України

М. П. ЗАПОРОЖЕЦЬ